

О.І. Мельничайко, Н.В. Лесняк

Українська мова
Словникові диктанти
2-4 класи

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА — БОГДАН

УДК 811.161.2 (075.2)
ББК 82.1Укр. я71
М48

Рецензент:

кандидат філологічних наук, доцент кафедри видавничої справи і редагування та журналістики Інституту філології та журналістики Волинського національного університету ім. Л. Українки
Мединська А.В.

М48 Мельничайко О.І., Лесняк Н.В.

Українська мова. Словникові диктанти : 2-4 класи /
О.І. Мельничайко, Н.В. Лесняк. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2013. — 64 с.

ISBN 978-966-10-2251-4

Добірка містить обширний лексичний матеріал для різних видів словникових диктантів до тем, що вивчають у початкових класах, і частково до тих тем, з якими учні стикаються лише на рівні практичних спостережень. Тому “Словникові диктанти” з успіхом можуть бути використані і в середніх класах для повторення, а також під час засвоєння нового правописного матеріалу.

Посібник призначений для вчителів української мови в початкових та середніх класах.

УДК 811.161.2 (075.2)
ББК 82.1Укр. я71

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

ПЕРЕДМОВА

Словниковий диктант — вид слухового або зорового диктанту. Характерна його риса: учням диктують слова або словосполучення. Речення і текст використовують лише як матеріал для вибіркового словникових диктантів.

Добірка містить обширний лексичний матеріал для різних видів словникових диктантів (попереджувальний, пояснювальний, коментований, навчально-тренувальний, самодиктант із завданням, за малюнком, “Перевір себе” та ін.) до тем, що опрацьовують в початкових класах на рівні засвоєння, а також практичних спостережень над тими мовними явищами, які вивчатимуть у середніх класах (наприклад, відсутність апострофа при збігу різних приголосних у корені слова, спрощення в групах приголосних, деякі чергування голосних і приголосних тощо).

Кількість слів у диктантах не регламентується. Учителю має можливість вибирати саме ті слова і ту їх кількість, які найбільше відповідають навчальній меті та часовим рамкам уроку.

До деяких видів диктантів запропоновано кілька лексичних груп або варіантів за складністю.

У багатьох словникових диктантах із завданнями (наприклад, дібрати синоніми, антоніми, замінити фразеологізми одним словом та ін.) подано зразки виконання і в дужках слова, які вчитель може використати як підказку у тих випадках, коли в учнів виникають труднощі при самостійному доборі потрібних лексем.

До попереджувальних та деяких інших видів диктантів подано стилі коментарі теоретичного характеру.

Посібник “Словникові диктанти” допоможе вчителям, особливо молодим, у доборі лексичного матеріалу під час підготовки до проведення диктантів та інших видів навчально-тренувальних вправ. Крім того, його можна використовувати на уроках української мови в 5-6 класах під час повторення та закріплення виучуваних тем із фонетики і правопису, лексичного значення слова, будови слова та частин мови.

ЗВЕРТАННЯ

1. Вибірковий диктант.

Запишіть лише ті слова, які є звертаннями.

- I. Петро, Микола, Захарку, Ольга, Олеже, Панас, Ольго, Марія, Надіє, Ганна, Микита, Петре, Миколо, Сергій, Євген, Наталю, Іване, Івась, Олександрє, Юрій, Євгене, Олесь, Романє.
- II. Юрію, Володимир, Ярославє, Олесю, Івасику, Іван, Василю, Мирон, Богданє, Мирослав, Тарасє, Іванко, Іванку, Сергію, Миронє, Борисє, Павло, Захар, Матвій, Ігор, Дмитро.
- III. Дмитрик, Василько, Павлику, Захарчик, Васильку, Миколка, Дмитрику, Павлик, Сергійко, Павлику, Ромчик, Петрик, Данилко, Ромчику, Борисику, Богданчику, Славчику, Антон, Марчику, Арсенку.

2. Диктант зі зміною форми слова.

Запишіть імена так, щоб вони могли стати у реченні звертаннями.

- I. Федір, Антон, Марко, Матвій, Сергійко, Дмитрик, Опанас, Арсен, Максим, Тимофій, Захарко, Михайлик, Пилипко, Йосип, Гнат, Яків, Степан.
- II. Ольга, Оксана, Катруся, Олесья, Оленка, Лариса, Слава, Інна, Уляна, Христинка, Христя, Ганнуся, Ірина, Іринка, Оленька, Марія, Даруся, Дарія.

3. Самодиктант.

Запишіть самотійно імена-звертання до своїх однокласників.

4. Диктант зі зміною форми слова.

Запишіть так, як потрібно звертатися.

Мама, матуся, бабуся, дідусь, тато, дядько, брат, сестра, друг, подруга, сусід, пан, панна, юнак, дівчина, хлопець, чоловік, жінка, майстер, коваль, солдат, офіцер.

5. Диктант за зразком, записаним на дошці.

Запишіть звертання — імена та імена по батькові за зразком.

Зразок: Маріє Олегівно; Іване Олексійовичу.

Оксана Петрівна, Тамара Василівна, Олена Миколаївна, Ольга Дмитрівна, Софія Антонівна;

Дмитро Павлович, Іван Якович, Ярема Іванович, Богдан Петрович, Євген Сергійович, Йосип Захарович.

6. Самодиктант.

Запишіть, як потрібно звертатися до учителів та ваших знайомих — людей старшого віку.

7. Диктант із завданням.

Зі словосполучень утворіть та запишіть звертання із залежними від них словами.

*Зразок: шановний юнак — шановний юначе
дорогий друг — дорогий друже
шановний пан — шановний пане*

Дорога подруга, дорогенька бабуся, рідна матуся, дорогий батько, вірний друг, любя сестра, шановний добродій, шановна добродійка.

8. Диктанти із завданням.

Запишіть вітання, поздоровлення, побажання зі звертанням за зразком, записаним на дошці. Зверніть увагу, як треба ставити розділові знаки.

*Зразок: Вітаю тебе, дорога подруго!
Добрий день, незнайомий юначе!*

I. Доброго ранку, (мій друг!) Доброго дня, (дорога матуся)! Добрий вечір, (рідний татусь)! Вітаю тебе, (моя подруга)! Прийми наші вітання, (дорогенька бабуся)! Бажаємо Вам здоров'я, (дорогий дідусь)!

Зразок: Люба моя сестро, вітаю тебе!; Люба моя сестро! Вітаю тебе!

II. (Мій друг), вітаю тебе! (Дорога матуся), доброго ранку! (Рідна бабуся), вітаю зі святом! (Дорогий мій братик), вітаю з днем народження! (Вірний мій друг), бажаю тобі успіху у змаганнях!

Зразок: Вітаю тебе, мій друже, з перемогою!

III. Поздоровляю тебе, Оленько, бажаю щастя! Доброго дня, (бабуся), і доброго здоров'я! Бажаємо Вам, (наш дідусь), міцного здоров'я! Вітаємо тебе, (дорога Оксаночка), з днем народження! Бажаємо тобі щастя і здоров'я! До зустрічі, (друг), у новому році!

5. Самодиктант із взаємоперевіркою.

Доберіть і запишіть синоніми до слова добрий, вжитого у різних значеннях.

Добра (людина) — доброзичлива, приязна, чуйна, привітна, лагідна, щира, ласкава, спокійна, чесна, співчутлива, надійна, дбайлива, гарна, хороша, славна, предобра,

Добрий (одяг) — вигідний, зручний, новий, гарний,

Добра (їжа) — смачна, калорійна, екологічно чиста, поживна, натуральна, здорова, приємна на смак, апетитна,

Добра (дорога) — чиста, рівна, в'їжджена, заасфальтована, широка, зручна,

Добрий (урожай) — багатий, щедрий, дорідний, хлібородний,

Добрий (день) — погідний, сонячний, ласкавий, спокійний, мирний, благословенний,

Добрий (учень) — сумлінний, охайний, працьовитий, мислячий, вдумливий, зосереджений,

Добрий (учитель) — вимогливий, знаючий, щирий, лагідний, доброзичливий,

6. Самодиктант.

Продовжіть синонімічні ряди.

Багатобарвний (багатоколірний, різнобарвний, різноколірний, барвистий, квітчастий, кольористий, ...).

Безмежний (безкрай, безконечний, безбережний, безмірний, неосяжний, неоглядний, неозорий, безграничний, ...).

Відважний (відчайдушний, сміливий, ...).

Гарний (красивий, красний, чепурний, вродливий, прегарний, чарівний, елегантний, розкішний, ...).

Скромний (невибагливий, непримхливий, невередливий, ...).

7. Самодиктант.

Продовжіть синонімічні ряди.

I. **Бити** — шмагати, періщити, дубасити... .

Бігти — гнати(ся), мчати,

Будувати — споруджувати, зводити,

Сміятися — шкіритися,

Вечоріти — смеркати, сутеніти,

Зійтися — зустрітися, здружитися, знайти однодумців,

вати, мусити, масажувати, мати (мають), мережати, величати, хвалити, сварити, ляяти, добріти, товаришувати, мирити, перемагати, зміцнити, шити, в'язати, ліпити, міряти, міняти, місити, множити, мовити, ловити, мішати, дістати.

40. Тренувальний диктант.

Потренуйтеся у написанні дієслів, які вимовляються і пишуться неоднаково.

Зразок: змагаються [ц': а], змагаєшся [с': а].

Піклуються, піклуєшся, піклується, збираються, збираєшся, турбуються, турбуєшся, світиться, сходяться, будуються, побудуєшся, з'їдуться, з'їджуються, тішаються, потішається, вітаються, вітаєшся, вітається, зустрінуться, зустрінешся, здружаться, порозуміються, усміхнешся, усміхнуться, обміняються, обміняєшся.

41. Диктант “Перевір себе”.

Подані дієслова запишіть у формі 2-ої особи однини і 3-ої особи однини і множини теперішнього або майбутнього часу.

Зразок: граєшся, грається, граються; награвуться.

- I. Одягатися, вважатися, сподіватися, умиватися, розчісуватися, купатися, сміятися, стрічатися, навчитися, підписатися, взятися, розговоритися, домовитися, придивитися, збитися.
- II. Схилитися, напитися, з'їхатися, зустрічатися, вдаритися, злетітися, народитися, появитися, оглянутися, порозумітися, поспілкуватися, заблудитися, помилитися, виправитися, привітатися, дотримуватися.

Прислівник

42. Вибірковий диктант.

Запишіть лише прислівники.

Дощик

Теплий дощик —
Ніби хлопчик
У травневому садочку,
Дуже спритно,
Непомітно
Голубу надів сорочку.
Між квітками

І листками
Казочки усім шепоче,
І малята
Поголюти
З дощиком ідуть охоче.

Л. Лежанська

Вишиває нам бабуся рушники, —
Я й собі отак навчуся залюбки.

Завірюха-вередуха сумовито виє.

Подзвонив би з лісу зайчик, довговухий побігайчик, —
Темно в лісі, дуже темно, і дзвонити вже нечемно.

Л. Лежанська

43. Вибірковий диктант із завданням.

Запишіть лише прислівники, а в дужках — питання, на які вони відповідають.

Зразок: високо (де?), темно (як?), вгору (куди?).

Від хати по крутизні в'ється стежечка вниз до потоку. Щоранку спускається нею босоніж чорняве дівча. Воно легко стрибає з брили на брилу, усміхаючись назустріч горам, небу і сонцю.

Шумить, вирує внизу потік. Він першим будить Нателу, м'яко вплітаючись у розквіт дитячих снів.

Чим ближче потік, тим гучніше вишумовує назустріч дівчинці, немов радий погомоніти з нею.

Нателі не страшно, бо кожен струмок дзюркотить із-під скелі привітно по-своєму.

Добрий потік охоче допомагає дівчинці. Він править їй за листоношу. Натела передає тим, що живуть унизу, лісові подарунки. Течія жваво підходить, пригорне і радісно помічить униз ожину, рододендрони. А там уже чекає тамтешня дівтора.

За О. Гончаром

ЗМІСТ

<i>Передмова</i> ..	3
Звертання..	4
Апостроф..	6
Написання йо, ьо ..	9
Вимова і правопис слів із дзвінками та глухими приголосними звуками.	10
Спрощення в групах приголосних ..	12
Значення слова.	13
Пряме і переносне значення слова	13
Багатозначні слова ..	14
Синоніми.	14
Антоніми..	17
Омоніми ..	18
Епітети.	20
Фразеологізми..	23
Будова слова.	24
Корінь. Спільнокореневі (споріднені) слова... ..	24
Корінь і закінчення	25
Написання ненаголошених [е], [и] в коренях слів	25
Чергування голосних звуків у коренях слів.	28
Чергування приголосних звуків... ..	30
Префікс ..	33
Написання префіксів ..	35
Суфікс..	40
Частини мови ..	43
Загальне поняття про частини мови....	43
Іменник ..	45
Прикметник.	50
Числівник ..	53
Займенник ..	54
Дієслово ..	55
Прислівник ..	60

Навчальне видання

МЕЛЬНИЧАЙКО Олександра Іванівна
ЛЕСНЯК Надія Володимирівна

УКРАЇНСЬКА МОВА
СЛОВНИКОВІ ДИКТАНТИ
2-4 класи

Головний редактор *Богдан Будний*
Редактор *Надія Бульчак*
Обкладинка *Ростислава Крамара*
Комп'ютерна верстка *Івана Білиця*

Підписано до друку 01.03.2013 р. Формат 60×84/16. Папір офсетний.
Гарнітура Times. Друк офсетний.
Умовн. друк. арк. 3,72, Умовн. фарбо-відб. 3,72,

Видавництво «Навчальна книга — Богдан»
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців
ДК №370 від 21.03.2001 р.

Навчальна книга — Богдан, просп. С. Бандери, 34а, м. Тернопіль 46002
Навчальна книга — Богдан, а/с 529, м. Тернопіль 46008
тел./факс (0352) 43-00-46; 52-18-09
office@bohdan-books.com
www.bohdan-books.com

ISBN: 978-966-10-2251-4

9 789661 022514